

וועד העולמי לתיקון חטא המרגלים

גליון # 22

ארגון מוקדש לתיקון חטא המרגלים ולעורר על קדושת ומצות ישוב ארץ ישראל כמו שאמרו חז"ל מצות ישוב ארץ ישראל שקולה כנגד כל מצות שבתורה וכמבואר במדרש תלפיות (ענף ארץ ישראל), יחד הקדוש ברוך הוא את ארץ ישראל כמו בעל המיחד קרקע לאשתו למזונותיה, והשכינה אין שורה בחוץ לארץ. ובספר חרדים (דף נ"ז). מצות עשה מן התורה לדור בארץ ישראל, שנאמר וירשתה וישבת בה.

חודש תמוז תשס"א לפ"ק

זה היה חטא המרגלים ששנו באולתם, שאפילו אחר הנסיון עשו מריבה עם השם יתברך כאשר נתבאר כל זה באורך בדברינו, לזה אמר אל תקשו לבבכם כמריבה כיום מסה במדבר, רצה לומר שעשו מריבה אחר המסה, ומפרש ואומר מהו, ואמר אשר נסוני אבותיכם בחנוני, שאחר שנסוני דהיינו אחר שכבר עברו העבירה אפילו הכי בחנוני ונתקוטטו, הגם שראו פעלי שאחר שעברו העבירה אז ראו וידעו האמת, ועל ידי זה ארבעים שנה אקוט בדור ואומר עליהם שהם עצמם תועי לבב, דבפעם ראשונה יש לתלות ביצר הרע, מה שאין כן בפעם ב' הוי 'אולתו' דייקא, ומחמת זה נשבעתי באפי לבל יבואון אל מנוחתי

ספר ערבי נחל - פרשת שלח (המשך)

... ואמנם כתבו הפוסקים חכם שכתב תשובה על עסק דיני ממונות פסול לישוב אחר כך על דין זה אף בצירוף בית דין, כי כשאיש אחד מהבית דין יברר לו שטעה עביד אינש לאחזוקי דיבורו קמא כל שאחר מראה טעותו ש"ך חו"מ ל"ג סק"ט, וזה אירע למרגלים, שמתחלה דיברו בלאט, ומיושב קושית בינה לעתים, כי היצר הרע לא עשה להם רק חשק מעט לכן דיברו זאת בלאט, ואחר שסתר כלב דבריהם, אף שאז גם הם ידעו האמת החזיקו דיבורם הראשון, ולכן אף גם זאת שאחר שעשו העבירה וכבר באו לידי נסיון הג' שאז כבר ראו שדברי היצר הרע היה והיה בהם לחזור בהם, אף על פי כן החזיקו בדבריהם, ואם כן היו כסיל שונה באולתו כמו שפירשתי לעיל, דמעיקרא לא היה הדבר רע כ"כ כי היו בעצמם מסופקים שמא זה הוא טוב וזה הוא כבוד השי"ת, מה שאין כן אחר שעשו פעם ראשונה אז ודאי הבינו שמעשה יצר הרע הוא, ואף על פי כן עשו אותו פעם ב' כנ"ל. לכן אז אמר הפסוק דבת

הארץ רעה, ובכל הפרשה בדבה הראשונה לא הזכיר תיבת רע, שאז לא היה עדיין רעה גמורה לפי שהיה בו ספק טוב, עד אחר כך שלא היה בו ספק של טוב כלל, אז קראו דבת הארץ רעה. ובזה יובן כל ההמשך של הפסוקים. ויאמר ה' אל משה עד אנה ינאצוני ועד אנה לא יאמינו, ודקדקנו לעיל שהיה לו לומר בהיפך. ויובן עם האמור, כי על שלא האמינו בתחלה לא הקפיד, היות היו סבורים שזהו כבוד השי"ת, לזה אמר עד אנה ינאצוני, ואף על פי כן גם אחר כך לא יאמינו, הלא כבר רואים ויודעים איזה הסברא הוא כבודי, לזה אמר אכנו בדבר כו'. ובא משה רבינו עליו השלום בטענה, ושמעו מצרים כי העלית את העם הזה 'מקרב' דייקא, כאמור גוי מקרב גוי, רצה לומר שהיו גם כן עובדי כוכבים אפילו הכי הוצאתם מחמת שדנתם כאנוסים משום יצרם הנלחם ברבים, ואם כן כבר ידעו מצרים סברא זאת שאתה דן לרבים לאונס, ואם כן והמתה את כל העם הזה כאיש 'אחד' דייקא, רצה לומר שתתן עונשם כאלו אתה דן היחיד ולא תמחול להם על פי הסברא שהיו רבים, ומכל שכן שהיו בכאן ב' לריעותא כאמור, ואם כן על כרחך יאמרו מבלתי יכולת מדיראו שהמתה העם הזה כאיש אחד, שאתה דן רבים כיחיד, וכבר כלל זה מסור בידם שאתה דן הרבים לאנוסין ורחמנא פטרייהו (בבא קמא כ"ה ע"ב) ומוחל אתה לרבים.

והשיב הקדוש ברוך הוא למשה אמת סלחתי כדבריך, רצה לומר באמת על פעם האחת סלחתי כדבריך שאני סולח לרבים ומהאי טעמא קאמר סלחתי לשון עבר, ולא קאמר אסלח או אני סולח ודנם כאונס עבור שהיצר הרע נלחם בהם ומראה להם על העבירה שהוא כבודו של מקום ואינם יודעים איזהו כבודו, רצה לומר אחר שעשו מעשיהם ואז כבר ראו איזה כבודי, לזאת אם יראו כו' ועבדי כלב כו' לא הזכיר בכאן יהושע כי הוא לא היה לו בחירה כלל בדבר, לז"א כלב היה כאן בחינת עבדי, ומפרש למה ואמר עקב היתה רוח אחרת עמו, רצה לומר מחשבה רעה של היצר הרע, ואף על פי כן וימלא אחרי, לזאת והביאותיו אל הארץ וגם זרעו יורישה, שזכותו יגין גם על זרעו כאמור. ובתר הכי קאמר והאנשים אשר שלח משה וכו' וישבו וילינו, רצה לומר שמפרש קרא העובדא איך ולמה נענשו, ומספר עבור ששנו באולתם, והיינו דקאמר וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה, שאז פעם שנית ודאי היה רעה מה שאין כן בראשונה, וכאמור.

ונבאר עוד סוף הפרשה, וישכימו בבקר ויעלו אל ראש ההר לאמר ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו (קשה מאד, מאי נתינת טעם הוא כי חטאנו). ויאמר משה למה זה אתם עוברים את פי ה' והיא לא תצלח אל תעלו יש לדקדק, מאי עוברים את פי ה', היה לו לומר עוברים על דברי ה' ויעפילו לעלות אל ראש ההר וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה. ויובן עם מה שכתבנו בתחלת הדרוש הזה, דהקדושה השורה בארץ ישראל הוא הנקרא פי ה' והיא היתה עם ישראל במדבר בכל מקום שנסעו יעו"ש שביארנו שהיה מקום ארץ ישראל וקדושתו בכל מחנה לוייה שסביבות המשכן. ונקדים עוד דאין הקדוש ברוך הוא עושה נס שלא כדרך הטבע זולת למי שצדקותיו המה גם כן חוץ להטבע, וזה דוקא בחוץ לארץ, אבל בארץ ישראל מצינו שלפעמים היה עושה הקדוש ברוך הוא נסים מפורסמים לישראל, אף בעת שלא היו ראויים כל כך.

ונקדים עוד מה שמבואר בכתבי אר"י ז"ל מה שלא באו דור המדבר לארץ ישראל, מה' היתה נסיבה כי לא היה ארץ ישראל כדאי להם כי היתה קדושתה למעלה מקדושת ארץ ישראל, כנודע בזה באורך אין כאן מקום ביאור אלו הדברים. וזהו שבראותם שחטאו אמרו למשה רבינו עליו השלום הננו ועלינו כו' כי חטאנו, ואם כן כבר אין אנחנו במדרגתנו הראשונה ואם כן נוכל לבא לארץ ישראל, והשיב למה זה אתם עוברים את פי ה', אמר לשון זה שכולל ב' דברים, לומר שאיך יוכלו להלחם עם העמלקים והכנעני שבזה צריכים שהקדוש ברוך הוא יעשה נסים שלא כהטבע, ואם כן מאחר שחטאתם ועברתם את פי ה' שוב אינכם ראויים. וכי תאמרו שיבואו לגבול ארץ ישראל ושם יעשה להם נסים אף שאינם ראויים, לזה אמר למה זה אתם עוברים את פי ה', רצה לומר מאחר שהשראת קדושת ארץ ישראל לא תזוז מכאן, כמש"ה אחר כך וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה, ואם כן תעברו את פי ה' ותבאו לחוץ לארץ, ואם כן מב' טעמים אלו אי אפשר שיעשה לכם נסים למעלה מהטבע, ואם כן הנה העמלקי כו' והבן ונכון.

ואחרי שביארנו כל המשך הפרשה נבא לבאר פסוקי ההפטרה, ויעויין בריש הדרוש במה שדקדקנו באותן הפסוקים. והנה המפרשים הקשו, למה שלח יהושע מרגלים למה הוצרך לזה הרי כבר ידע כל ארץ ישראל. ותירצו, לפי ששלחו ישראל איגרות להאומות כל הרוצה להשלים ישלים, ולכאורה מי פתי יסור הנה שלא להשלים אחרי ראותם עם יצאו ממצרים והקדוש ברוך הוא נשאם כעל כנפי נשרים למעלה מהטבע, ובאמת לא טוב היה שישלימו כולם, לכן עשו בדרך משגיא לגוים ויאבדם (איוב יב', כג), ששלחו מרגלים ליריחו כדי שיראו מלך יריחו ועמו ויאמרו שאין הדבר כאשר נשמע שמען של ישראל שהולכין למעלה מהטבע שהרי מתנהגין בטבע בעלי מלחמה ששולחין מרגלים, ואלמלי היה הכל כאשר אומרים עליהם למה להו מרגלים עד כאן דבריו.

והנה מדרך העולם כששולחין מרגלים רוצים שלא ירגישו בני המקום שהיו שם מרגלים, מה שאין כן כאן היו רוצים שירגישו בשליחות המרגלים. ובזה יובן, כי נבין דרך משל כשרוצה אדם שידע חבירו איזה דבר אז הוא אומר לו, וכשרוצה שלא ידע מסתיר ממנו הדבר, ואם לפעמים הוא חפץ שידע חבירו הדבר, רק חפץ שחבירו יסבור שהוא רוצה להעלים ממנו, ואם כן ממה נפשך איך יעשה, אם יגיד לו אזי לא יסבור חבירו שרוצה להעלים ממנו, ואם לא יגיד לו אם כן לא ידע אותו הדבר כלל, מה הוא עושה הולך ומדבר עם אחד בלאט ועושה את עצמו כאלו נשמר מחבירו לבלתי ישמע, ובתוך הדברים נותן לו מקום לשמוע עד שיהיה בעיני חבירו כאלו מציאה מצא ולא מבין שזה רוצה שידע רק סבור שהיה נשמר ממנו ואף על פי כן שמע, ובזה מלא זה כל רצונו מה שרצה, דהיינו שבאמת יודע חבירו, וגם סובר שזה היה רוצה להעלים ממנו.

והנה זה הענין עצמו היה באלו המרגלים, דממה נפשך איך יעשו אם יסתירו הדבר לבלתי יודע כלל שהיו שם מרגלים אם כן מה פעלו, והרי עיקר כוונתם למען ידעו שהיו שם מרגלים בכדי שיאמרו שישראל כמנהג וטבע העולם נוהגין, ואם יגידו הדבר בפרהסיא שהם מרגלים אם כן אדרבה יראו יותר שהם עושין שלא כטבע שבאים בתוך הארץ כמרגלים ואינם מתיראים כלל, ואם כן היו צריכין דוקא באופן הנ"ל שידוע הדבר להם, רק שיסברו שהם הסתירו מהם, ואף על פי כן הודע הדבר להם וכנ"ל, והיינו דקאמר וישלח יהושע בן נון מהשטים שני אנשים מרגלים, שיהיה באופן זה חרש לאמר, רצה לומר שיהיה בסוד ואף על פי כן יאמרו, דהיינו שיאמרו בדרך סוד והסתיר ויתנו מקום להם שיוודע הדבר להם, ונכון הוא והבן. והנה עובדא דר' יאשיה ור' יונתן ידוע דאמר ניזול אפתחא דבי זונות וניכוף יצרא ונקבל אגרא (ע"ז יז ע"ב), הכי נמי עשו הם שהלכו לבית אשה זונה למיכף יצרא, אולם פנחס היה דומה למלאך וכבר פסק מאתו יצר הרע והיה כחו כח המלאך כמבואר גם בזוהר הקדוש, אם כן גביה לא שייך דבר זה, רק כלב שכבר נתבאר בדברינו לעיל שאמר הקדוש ברוך הוא עליו ועבדי כלב כו', שהיה בבחינה זו שנלחם תמיד עם היצר הרע, בשבילו הלכו גם שניהם לשם כדי לקבל כלב אגרא.

והנה כבר אמרנו שלא יעשה הקדוש ברוך הוא נס למעלה מהטבע זולת למי שעובד את השם יתברך למעלה מהטבע, או בארץ ישראל אפילו אם אינו הגון כל כך, זולת חילוק יש בדבר, דאף שהקדוש ברוך הוא עושה נס בארץ ישראל, אף למי שאינו הגון כל כך, היינו דוקא בהיות אי אפשר להנצל בדרך טבע מוכרח הקדוש ברוך הוא לאהבת ישראל לשנות את הטבע, אבל אם אפשר בלא זה להנצל לא ישנה השי"ת את הטבע, כי לא תמיד ישנה השם יתברך ממה שהטביעו בטבע הבריאה של עולמו אלא דוקא בעת הצורך שאי אפשר בענין אחר, מה שאין כן הצדיק אשר הוא למעלה מהטבע, לו נעשים ניסים שלא כטבע אפילו במקום שאין מהצורך לו כל כך, כי הוא בעבודתו להשם יתברך ממשיך לעצמו השגחת השם יתברך מה שהוא למעלה מהטבע, ולכן כל הנהגתו וכל עסקיו כולם מתנהגים חוץ להטבע אפילו שלא בעת הצורך כי דבר זה נעשה ממילא, כי השגחתו בא ממקום שהוא למעלה מהטבע, וכדמצינו בש"ס (תענית כ"ה ע"א) בעיזי דאייתי דובא בקרנייהו וכדומה לזה, מה שאין כן כשאינו למעלה מהטבע דאז בא השגחתו שלא למעלה מהטבע, רק דזכותא דארץ ישראל גורם שהשם יתברך ישנה לפעמים את הטבע, אין זה אלא לצורך רב וכאמור.

ובזה יובנו הפסוקים, כי אחרי שבאו המרגלים ליריחו באופן שיהיה חרש לאמר וכנ"ל, ונתודע הדבר למלך יריחו ושלח לרחב הוציאי האנשים כו', ועשתה רחב חסד שלקחה ב' האנשים וראתה שלא

הצפינה רק אחד, והוא להיות שפנחס היה צדיק למעלה מהטבע, ולכן אף שלא היה צריך כאן לנס דהא היה יכול להנצל ע"י רחב שתסתירהו, מ"מ להיותו למעלה מהטבע לכן כל הנהגתו כך, ואת כלב הצפינה, מחמת זה באתה בטענה שישבעו לה לעשות עמה חסד, אחרי שעל ידה ניצול כלב ושאם לא הסתירתו לא היה ניצול, כי איננו ראוי להיעשות לו נס למעלה מהטבע עבור שבצדקתו היה מתנהג בטבע שהיה צריך למיכף יצרו, וכיון שעל ידה ניצול, ראוי שיעשו לה חסד שתנצל גם היא. אכן יש מקום לומר, דאף שלא היתה מסתירתו היה גם הוא ניצול בנס על ידי זכותא דארץ ישראל, דהא יריחו הוא ארץ ישראל, אכן להיות כבר ביארנו דארץ ישראל היה במדבר במקום ישראל, ושם נשאר הארץ בלי השגחה כלל וכמו שביארנו בריש הדרוש, כמו שאמר כלב עצמו סר צלם מעליהם וה' אתנו, אם כן היה אז ביריחו חוץ לארץ, ואם כן לולא הסתירתו לא היה ניצול, מצד זה באתה בטענה שישבעו לה שגם היא תנצל.

וזוהו שאמר הפסוק ותאמר אל האנשים ידעתי כי נתן ה' לכם כו', 'נתן' דייקא, ולא יתן, ורצה לומר שאני יודע כי כבר נתן ה' לכם, 'לכם' דייקא, את הארץ, ושם במקום מחניכם במדבר הוא ארץ ישראל, וכאן חוץ לארץ, וכי נפלה אימתכם עלינו שלא קמה עוד רוח באיש מחמת שסר צלם והשגחתם מעליהם, ועתה השבעו לי בה' כי עשיתי עמכם חסד, רצה לומר ועתה לפ"ז דכאן חוץ לארץ אם כן ראוי שתשבעו לי, דהא אני עשיתי עמכם חסד דזולתי לא היה כלב ניצול, ועשו כדבריה ונשבעו לה.

והנה לפי דברי רחב עצמה, דזולתה אי אפשר לכלב להינצל, ואם כן השבועה בטלה, כי בעוד היותם בביתה ובחומתה הוצרכו לישבע והיו נודרין לאנסי' כו', ושבועה זו אינה כלום כי לא מעצמן ומרצונם נשבעו רק האנס השביעו, אכן כי באמת האנשים ראו תום לבבה וחזרתה בתשובה ורצונה ליכנס תחת כנפי השכינה נתרצו להצילה, וכאשר ידעו שיש לה מקום לדאוג שאין בשבועה זו ממש, לזאת אחר שהורידתם בחבל שאז יצאו כבר מהאונס, אמרו לה הוי יודע כי נקיים אנחנו משבועתך הנה שאין בה ממש, ואמרו הטעם של דבר, אשר השבעתנו, רצה לומר מזה אין ממש בשבועה זו כי אתה השבעתנו ולא מרצונינו עשינו, ואם כן זו השבועה אינה כלום, 'ולכן' דייקא, משבועתך 'הנה' דייקא, ואף על פי כן עתה אנו אומרים לך את תקות חוט כו' דמיו בראשינו כו', ונשבעו לה מחדש אחר עבור האונס כדי שיהיה לבה בטוח שתנצל, וכשומעה את דבריהם שמחה ואמרה להם כדבריהם כן הוא, 'כדבריהם' דייקא, שתחלה היה השבועה שלא מאתכם, רק אני השבעתי אתכם והייתם מוכרחים, מה שאין כן עתה שהוא דבריהם, לכן כן הוא דעכשיו בודאי אתם מוכרחים לקיים השבועה. ובזה נתיישבו כל הדקדוקים שדקדקנו בפסוקים אלו.

ומעתה נפשט ספיקן שנסתפקנו, אם אין מוכרח רק האחד, אי הוי אונס גבי השני, ומוכח מהכא דהוי אונס, מדאמרו לה נקיים אנחנו משבועתך לפי שהיה באונס לפי דברי עצמה שלא היה כלב יכול להנצל בענין אחר וכאמור, ואכתי הרי פנחס היה יכול להנצל תמיד אף אם היתה מגלה אותם למלך, אלא על כרחך דע"י אונס כלב נתבטלה גם שבועת פנחס והבן.

ואחרי שביארנו את כל אלה נבאר הפסוקים שהתחלנו בהם, ויובנו עם מה שכבר ביארנו היטב על פסוק כסיל שונה באולתו, ועל מאמרם ז"ל אחטא ואשוב כאשר נתבאר בדברינו, שפעם ראשונה שעושה העבירה יש לו תירוץ שסובר שזהו טוב, אבל פעם שני שעושה הקדוש ברוך הוא כועס ח"ו, וזה היה חטא המרגלים ששנו באולתם, שאפילו אחר הנסיון עשו מריבה עם השם יתברך כאשר נתבאר כל זה באורך בדברינו, לזה אמר אל תקשו לבבכם כמריבה כיום מסה במדבר, רצה לומר שעשו מריבה אחר המסה, ומפרש ואומר מהו, ואמר אשר נסוני אבותיכם בחנוני, שאחר שנסוני דהיינו אחר שכבר עברו העבירה אפילו הכי בחנוני ונתקוטטו, הגם שראו פעלי שאחר שעברו העבירה אז ראו וידעו האמת, ועל ידי זה ארבעים שנה אקוט בדור ואומר עליהם שהם עצמם תועי לבב, דבפעם ראשונה יש לתלות ביצר הרע, מה שאין כן בפעם ב' הוי 'אולתו' דייקא, ומחמת זה נשבעתי באפי לבל יבואו אל מנוחתי, לכך אל תקשו לבבכם כל כך אלא שעל כל פנים מיד אחר הנסיון אשר תדעו ותבינו שאותו הדבר הוא מעשה יצר הרע, תפרשו ממנו ולא תשובו עוד לכסלה, ויביאנו השם יתברך מהרה אל הנחלה זו ירושלים כן יהי רצון.

וועד העולמי לתיקון חטא המרגלים